

NOVÝ SOUBOR NÁLEZŮ Z HRADIŠTĚ PLEŠIVEC U REJKOVIC, OKR. PŘÍBRAM

Daniel Stolz – Pavel Sankot

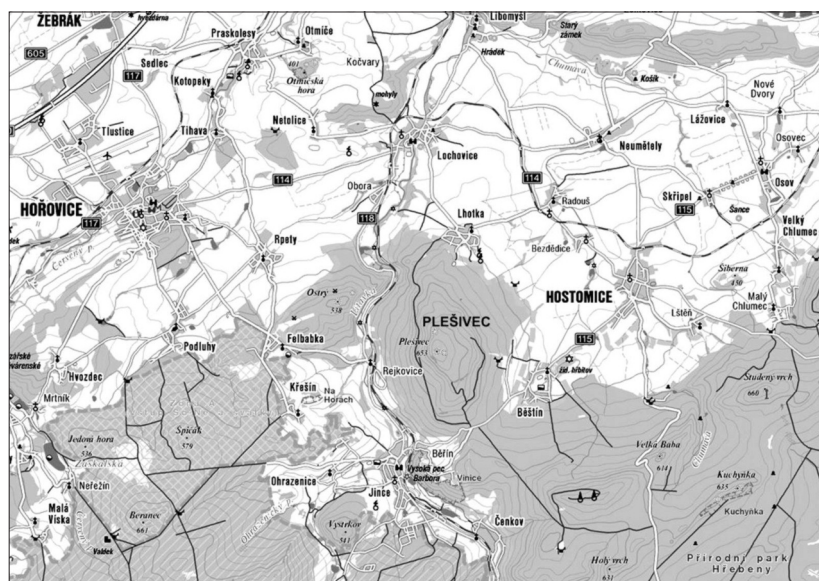
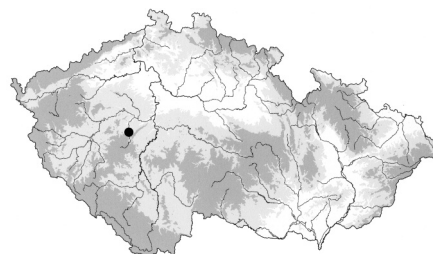
1. ÚVOD

V roce 2009 byl předán z Melicharova vlastivědného muzea v Unhošti do Národního muzea soubor železných silně zkorodovaných artefaktů z hradiště Plešivec u Rejkovic, okr. Příbram (*obr. 1*).¹ Z jedné malé hliněné hroudy s železnou korozí na jednom konci se při konzervaci překvapivě podařilo vypracovat ozdobnou bronzovou destičku trojúhelníkového tvaru, jejíž představení odborné veřejnosti je hlavním cílem tohoto článku. Podle původního dárce byly artefakty objeveny na řadě míst na hradišti Plešivec u Rejkovic počátkem tohoto století. Spolu s věcmi byl předán i schematický plánec místa nálezů jednotlivých artefaktů (*obr. 2*). Všechny předměty byly původně odevzdány tak, jak byly vyzvednuty ze země, tj. obalené silnou krustou koroze a hlíny. Hlína z krusty svým složením vizuálně odpovídá jílovité světle hnědé struktuře zeminy z Plešivce, což zvyšuje důvěryhodnost místa nálezů.

2. HISTORIE VÝZKUMU

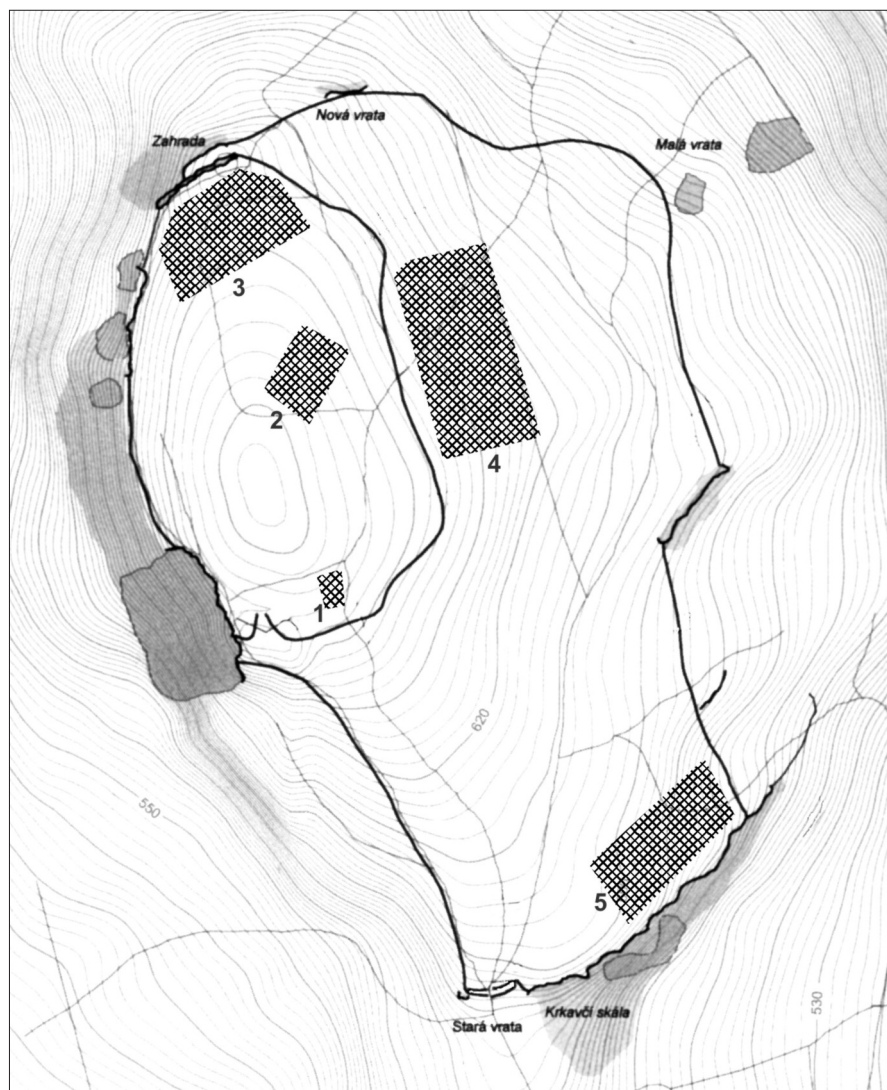
Hora Plešivec se vypíná na severozápadním výběžku hlavního brdského masivu v místech, kde je masiv proražen říčkou Litavkou. V archeologické literatuře je znám nejen jako jedno z největších českých pravěkých hradišť, ale též jako místo nálezů velkého množství bronzových depotů z mladší doby bronzové (*Kytlicová 2007, 289–291*) a mnoha jednotlivých bronzových artefaktů z mladší a pozdní doby bronzové. Depoty byly náhodně nalézány především v 19. a 1. polovině 20. století. Další artefakty a depoty jsou nelegálně objeveny tzv. detektoráři kovů od 90. let 20. století.

Vlastní hradiště se do archeologické literatury dostalo v 30. letech 19. století. Velkou pozornost mu věnoval v 70. až 90. letech B. Jelínek (1896). Jako jedno ze slovanských hradišť ho zahrnul do svého soupisu i J. L. Píč (1909, 209–210, 361). První odborný archeologický výzkum provedli na hradišti v roce 1947 A. Knor a J. Maličský (*Maličský 1950*). Dvě sondy byly umístěny na předhradí

Obr. 1. Hradiště Plešivec, k. ú. Rejkovice, okr. Příbram. Výřez z mapy s širším okolím. Nahoře poloha lokality na mapě ČR

¹ Vypracováno s podporou grantu MK 00002327202.

Obr. 2. Hradiště Plešivec, k. ú. Rejkovice, okr. Příbram. Plán hradiště (podle Křivánek – Kuna – Korený 2006) s vyznačenou přibližnou polohou nálezů artefaktů. Prostor 1 – bronzová destička; 2 – hrot kopí nebo oštěpu (obr. 3:3); 3 – hrot oštěpu nebo šípu (obr. 3:4), radlička (obr. 3:1) a hrot oštěpu (obr. 3:6); 4 – tulej (obr. 3:2); 5 – hrot oštěpu (obr. 3:5), hrot šípu (obr. 3:7) a háček (obr. 3:8)

a tři na akropoli. Mezi nálezy převládala keramika z pozdní doby bronzové a v malé míře se vyskytla i keramika z mladší doby bronzové. V roce 1985 byl proveden K. Motykovou malý záchranný výzkum narušeného vnějšího valu v severní části hradiště (Motyková 1992). V rámci společného projektu Okresního muzea v Příbrami a Archeologického ústavu AV ČR proběhl začátkem minulého desetiletí malý záchranný výzkum narušeného valu u vstupu na jižním okraji hradiště, detektorový průzkum a nové zaměření fortifikace pomocí GPS (Křivánek – Kuna – Korený 2006).

3. POPIS HRADIŠTĚ

Horu tvoří prudké svahy na západním, severním, východním a jižním úbočí. Vrchol kopce představuje oválné plató o rozměrech cca 1100 × 700 m ukloněné k severu, východu a jihu. Nejvyšší bod o nadmořské výšce 654 m se nachází v severozápadní části kopce. Celý vrchol a větší část boků hory je v současnosti zalesněna. Ze západu obtéká horu říčka Litavka. Převýšení vůči terénu na západě činí 310 m, na severu 250 m, na východě 280 m a na jihu 180 m. Na úbočích se nacházejí četné novodobé lomy a lůmky. Největší lom na západní straně kopce zničil i malou část hradiště. Vlastní plocha hradiště je v současnosti silně poškozována těžbou dřeva.

Opevněná plocha zaujímá celý vrchol kopce o rozloze 56 hektarů. Akropole, umístěná v severní části hradiště a opevněná další hradbou, zabírá 16,5 hektaru a rozsáhlé předhradí 39,4 hektaru. Vnější val má celkovou délku 2400 m. Opevnění se v celém průběhu snažilo pružně využívat přirozené terénní hrany a strmé skalní útvary, které k němu výrazně znesnadňovaly přístup. Vnější ohrazení je pouze na

jihu přerušeno dnes již zničenou ulicovou bránou trojúhelníkovitého tvaru. Vnitřní hradiště tvoří nepravidelný ovál a jeho hradba měří 1350 m. Vstupovalo se do něj dobře zachovanou nálevkovitou bránou s dovnitř se zužujícími křídly, která se nachází na jižním okraji akropole (Čtverák – Lutovský – Slabina – Smejtek 2003, 272).

Přesnější poznání vzhledu a struktury hradby přinesl pouze výzkum v roce 1985. Terén byl před stavbou opevnění zarovnan vrstvou žlutého jílu proloženou menšími kameny. Na vnější straně byl vyhlouben základový žlab čelní dřevěné palisády, o kterou se opírala kameny lícovaná přední stěna. Hradba měla šířku 3 metry a tvořily ji vrstvy oboustranně lícovaných a vodorovně skládaných kamenů, které byly pravděpodobně prokládány příčnými dřevěnými rošty, svazujícími čelní palisádu se zadní stěnou. Její existenci dokládá mohutná kulová jáma na vnitřní straně hradby (Motyková 1992).

Archeologické výzkumy a povrchové sběry na mnoha místech vnitřního hradiště i předhradí doložily stopy osídlení z mladší a pozdní doby bronzové. Stavbu mohutného opevnění předpokládáme zatím spíše v pozdní době bronzové. V depotech objevené velké množství bronzových výrobků, koláče bronzoviny a slitky dokládají, že hradiště se stalo v mladší době bronzové významným metalurgickým a obchodním centrem. Nálezy depotů pravděpodobně dokládají i mimořádný náboženský význam hory, kdy bronzové předměty pravděpodobně sloužily jako obětiny božstvům, které mohly být před ukrytím i rituálně rozlámány či zprohýbány (Čtverák – Lutovský – Slabina – Smejtek 2003, 277).

Hora však přitahovala lidi i v dalších epochách pravěku. Mimo výše uvedených depotů z mladší doby bronzové evidujeme na vrchu kopce i na jeho úbočích též kamennou štípanou industrii z mezolitu (Korený 2000), početné kamenné broušené nástroje z neolitu a eneolitu (Stolz – Korený – Šrein – Šreinová 2009), pravděpodobně jeden bronzový depot ze střední doby bronzové (Smejtek 2005, 187) a jednu nádobku z doby stěhování národů (Korený 2002). Pro halštatské období známe doposud dvojici bronzových náramků s geometrickou výzdobou (sedmi skupinami příčně rýhovaných žebírek, oddělenými šesti poli s trojicemi soustředných kroužků), údajně obsažených v depotu, lokalizovaném v prostoru „Malá vrata“ (Jelínek 1896, 200–206, Fig. 409). Ojedinelé nálezy (např. jeden mincovní depot) a doklady osídlení zaznamenáváme nakonec i z raného a vrcholného středověku (Korený – Marešová 2003; Čtverák – Lutovský – Slabina – Smejtek 2005, 278; Lutovský 2005, 129–130, 132).

Velké množství nálezů broušené industrie z neolitu až starého eneolitu nelze pravděpodobně vykládat jen jako doklady lovu, těžby dřeva, sběru nebo jen náhodného průchodu. Pravděpodobně se také jedná o doklady nám neznámých náboženských praktik. Hora mohla sloužit jako neprofánní ritualizovaný prostor se záměrným deponováním obětí. Do podobné sféry ukazuje i depot ze střední doby bronzové a možná i dva bronzové náramky z doby halštatské.

4. CHARAKTER SOUBORU

Soubor se skládá z pěti předmětů nalezených v prostoru vnitřního hradiště (železná radlička – obr. 3:1, celého železného hrotu kopí nebo oštěpu – obr. 3:3, patrně části železného hrotu oštěpu – obr. 3:4, železného hrotu oštěpu – obr. 3:6 a prolamované bronzové destičky – obr. 4; fototab. 11), jednoho předmětu nalezeného v severní části předhradí (tuleje většího železného nástroje – obr. 3:2) a tří předmětů nalezených v jihovýchodním rohu předhradí (železného hrotu šípu – obr. 3:7, železného hrotu oštěpu – obr. 3:5 a železného háčku – obr. 3:8).

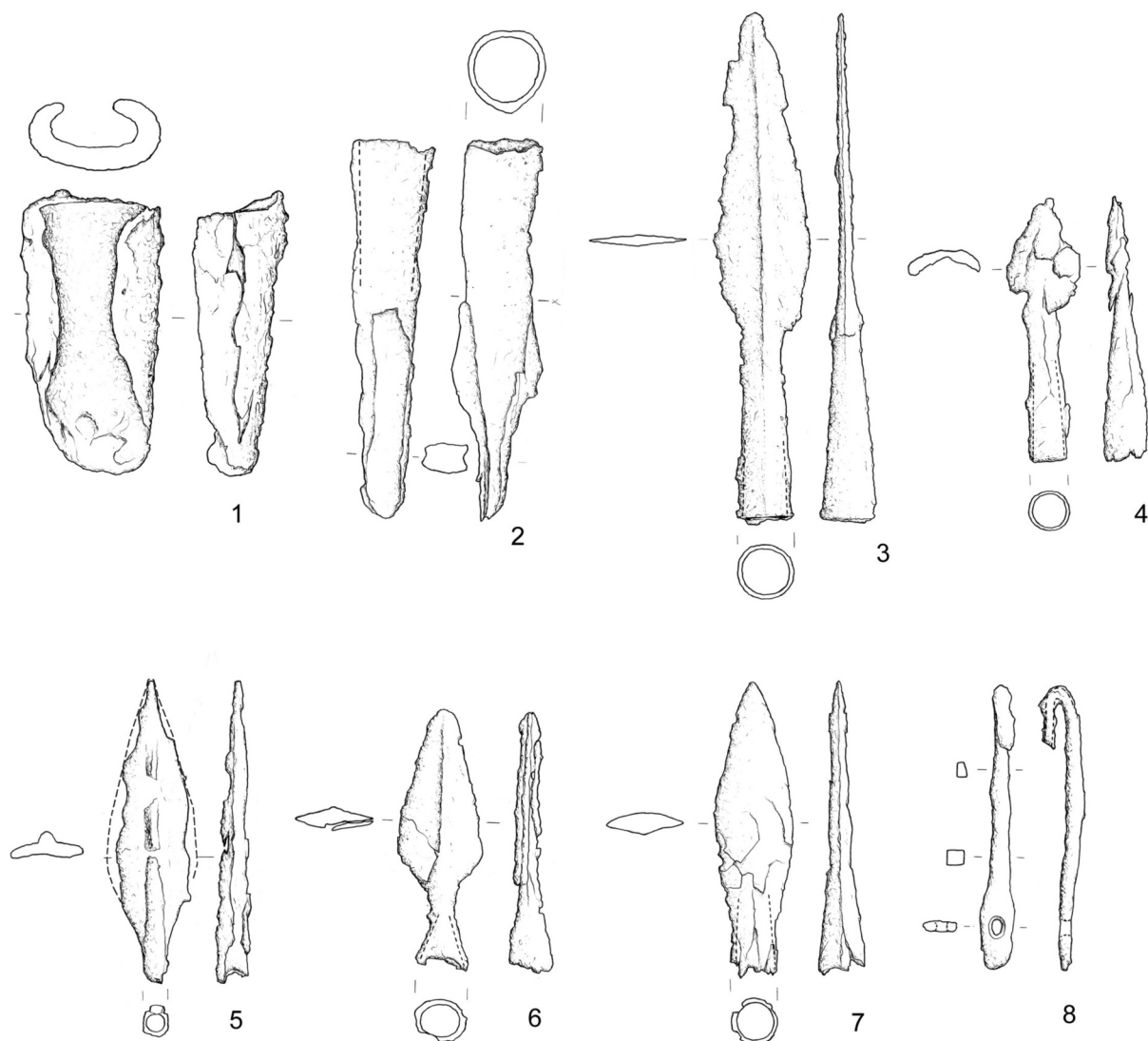
5. ROZBOR NÁLEZŮ

5.1. Železné zbraně

Dobře zachovalý železný hrot kopí nebo oštěpu ve tvaru vavřínového listu (obr. 3:3) dosahuje celkové délky 167 mm. List má současnou délku 105 mm (s chybějící špicí) a maximální šířku 32 mm. U tuleje činí délka 62 mm a maximální průměr 17 (14) mm. Nízké žebro vytváří střešovitý profil hrotu. Železný hrot kopí s tvarem vavřínového listu představují jeden z nejběžnějších typů a setkáváme se s nimi hojně od doby halštatské až do vrcholného středověku (Ruttkay 1976, 299–300).

Velice špatně zachovaný menší hrot s tulejí patrně představuje hrot oštěpu nebo šípu (obr. 3:4) o délce 86 mm s maximálním průměrem tuleje 13 (10) mm.

Další hrot oštěpu (obr. 3:5) se dochoval v silně zkorodovaném stavu. Větší část tuleje byla odlomena nebo zkorodována. Dodnes se zachoval v délce 99 mm. Jeho list má délku 87 mm a jeho maximální šířka původně přesahovala dnešních 25 mm. Zachovaná část jeho tuleje dosahuje průměru pouze 8 (6) mm.

Obr. 3. Hradiště Plešivec, k. ú. Rejkovice, okr. Příbram. 1 – radlička; 2 – tulej; 3, 5 a 6 – hroty oštěpů; 4 a 7 – hroty šípů; 8 – háček

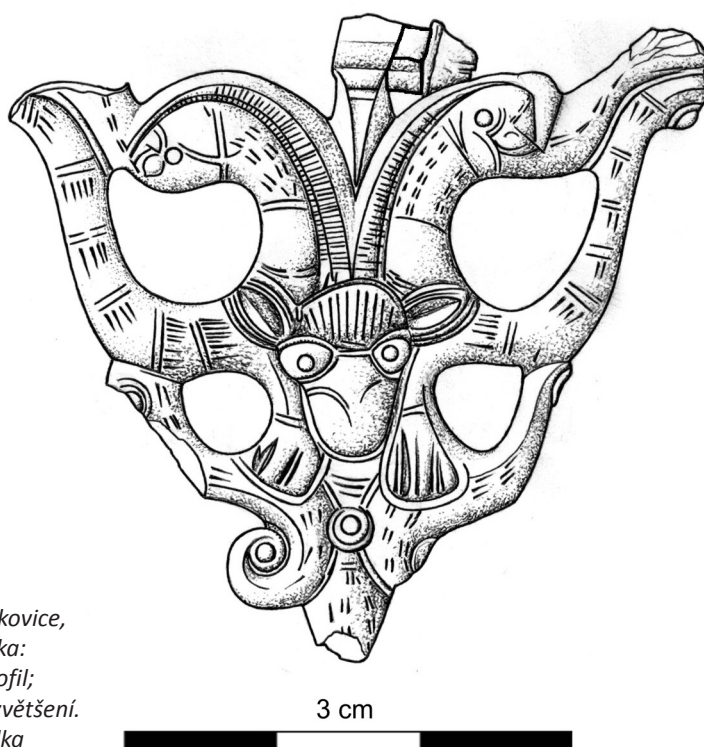
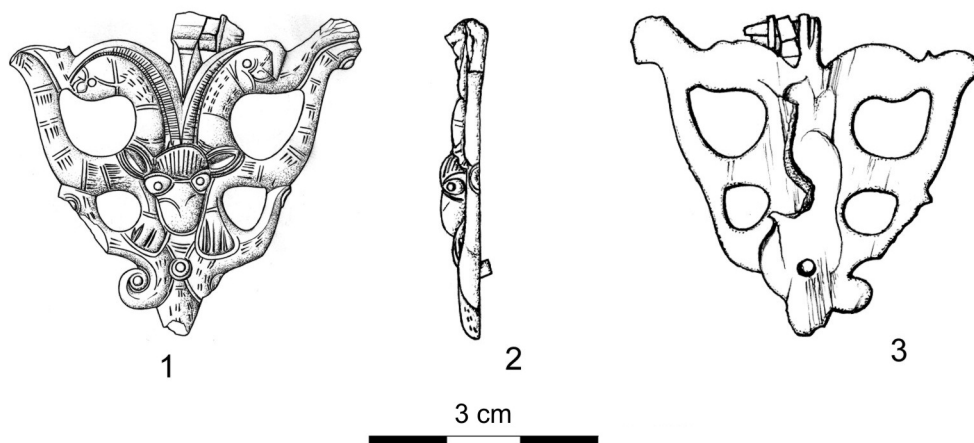
Malý průměr zachované části tuleje nevyklučuje, že hrot oštěpu patří tvarům s oblým listem a úzkou tulejí. Kvůli velké korozi artefaktu však není přiřazení k tomuto typu jisté.

Nejkratší celkovou délkou 86 mm má železný hrot oštěpu (obr. 3:6) prakticky zachovaného celého tvaru. List s největší šířkou ve spodní třetině má současnou délku 65 mm (s chybějící špicí) a maximální šířku 28 mm. Tulej se zachovala v délce 20 mm o maximálním průměru 17 (14) mm. Nízké žebro vytváří střechovitý profil hrotu. Patří poměrně běžnému typu, pro který známe analogie v době laténské (např. Sankot – Vojtěchovská 2001, 312, Fig. 18.2.4), době římské a stěhování národů (např. Droberjar 2002, 133).

Štíhlejší hrot rombického tvaru listu (obr. 3:7) dosahuje délky 96 mm, když část tuleje byla zničena korozi nebo odlomena, a maximální šířky 25 mm. Zachovaná část tuleje má průměr 15 (13) mm. Tvarem a velikostí poměrně dobře odpovídá středověkým hrotům strel (Ruttkay 1976, 329; Příhoda 1932, 65).

5.2. Železné nástroje a další artefakty

Železný nástroj (obr. 3:1) o délce 90 mm a šířce 43 mm, s profilem C, vytvořeným rozšířením horní části postranními chlopněmi, upevňujícím nástroj na dřevěný nosič, představuje s největší pravděpodobností radlici úzkého typu, které byly rozšířené po celou dobu laténskou od Anglie až po západní Ukrajinu (Jacobi 1974, 67–70; Beranová 1980, 74). Poměrně přesné analogie k artefaktu shledáváme v nálezech z Hostomic (Budinský 1971, 37), z Ledců (Rybová – Motyková 1983, Abb. 23/2) a z Schlossbergu u Neuenbürgu ve Württembersku (Jensen 1986, 57, Taf. 38/2) z časného latěnu. Prozatím nelze rozhodnout, jestli

Obr. 4. Hradiště Plešivec, k. ú. Rejkovice, okr. Příbram. Bronzová destička:
1 – přední strana; 2 – boční profil;
3 – zadní strana; 4 – dvojnásobné zvětšení.
Kresby V. Tesař, úprava A. Hůlka

tato skupina nepatrně širších a výrazně kratších nástrojů s postranními chlopněmi, výrazně přesahujícími polovinu délky artefaktu, představuje samostatný typ, nebo jen vznikla druhotně silným opotřebením úzkých a delších radlic.

Železná tulej (obr. 3:2) má zachovanou délku 124 mm a maximální šířku 25 (21) mm. Patrně tvořila součást blíže neurčitého pracovního nástroje.

Železný háček (obr. 3:8) má délku 94 mm. Je vyroben z tyčinky čtvercového průřezu a na spodní rozšířené straně je vybaven středovým otvorem.

5.3. Bronzová destička

Maximální rozměry zdobené bronzové destičky (obr. 4:1-4; fototab. 11) jsou 46 × 42 mm, destička má rovný profil, ve středu vrchní strany je vybavená očkem, skrývající ještě zbytek vodorovné železné osičky a jeden zachovaný zlomek bronzového kroužku. Na spodní zúžené straně je vybavena bronzovým nýtem o zachované délce 4 mm a průměru dříku 2 mm. Na povrchu je nýt rozšířen do kruhové hlavice, zdobené dvěma ručně vyrytými kroužky. Spodní plocha destičky je rovná, vykazuje stopy začištění pilníkem, zatímco vrchní plocha je provedena v nízkém reliéfu v závislosti na aplikované výzdobě.

Výzdoba má pozitivní i negativní podobu. V negativní výzdobě je destička prolomena čtyřmi otvory, z nichž zejména dva v horní úrovni mají lístkovitý tvar. Výzdobě v pozitivní podobě dominuje centrálně umístěná zvěrná maska v poloze en face se stylizovaným úcesem, enormně širokým a přitom plochým čumákem, špičatýma ušima a zvýrazněnýma očima. Součástí tohoto zobrazení jsou dvě rýhovaná kopyta či tlapy se stylizovanými drápy. Z hlavy vyrůstá dvojice dlouhých úzkých a relativně slabě prohnutých rohů. Jejich povrch je členěn kolmým rýžkováním, které zároveň propojuje tento motiv s druhým motivem a to jako hřeben na hlavě a zádech dvojice symetricky zády k sobě umístěných čtvernožců. Ti jsou naopak zobrazení v profilu. Jejich čumák je esovitě prohnutý, podepřený esovitě prohnutými předními končetinami, zatímco zadní končetiny jsou vzhledem k zužujícímu se tvaru kování zmenšeny. Jejich těla jsou pokryta metopovitými poli, vymezenými vodorovnými záseky úzkého dláta a uvnitř jsou vyplněna svazky kolmých záseků, provedených odlišným způsobem – krátkými rýžkami, jejichž trojúhelníkovitý tvar byl dosažen záseky s nakloněným ostrím dláta (*fototab. 11:2-3*). Zakončení spodní části výzdoby bylo původně bezpochyby doplněno dvojicí spirálovitých motivů a náznakem středové palmety.

5.3.1. Stylistická analýza

Uplatněná symetrie převrácením je jedním ze základních rysů uměleckého projevu časně laténského umění i v Čechách (*Kruta 1975, 20*), stejně jako kompozice s centrálně umístěným ideovým motivem religiózního charakteru, rámovaným symetricky umístěnými zvěrnými motivy. Dosavadní nálezy této výzdoby v Čechách se vyskytují na prolamovaných opaskových záponách, kde dominuje motiv stromu života, zatímco motiv lidské masky zde má jen diskrétní podobu (*Sankot 2002b, 84*), oproti západoevropským nálezům s ikonografickými variantami božské osobnosti v podobě lidské či zvěrné masky (*Kruta 1986, 18 ff.*). V případě nálezu z Plešivce se však jedná o v Čechách dosud neznámý motiv zvířecí masky.

Obecně je přijímáno, že určení zobrazovaného druhu z hlediska dnešního chápání je v okruhu laténského umění mnohdy téměř nemožné. Názornou ukázkou je motiv zvířete na sponě z Dürrnbergu u Halleinu, Hexenwandwiese (*Frey 2002, 199, 201, Abb. 184*), považovaný J. V. S. Megawem a R. Megawem (*2008, 529*) za analogii i českým nálezům, u kterého dle zmíněných autorů nelze rozhodnout, zda jde o zobrazení medvěda, ovce/kozy či psa (*Megaw – Megaw 2008, 530*). Záliba tvůrců laténského umění v tomto směru dokonce ústila na jedné straně do fenoménu zcela bájných postav, tzv. Mischwesen (*Frey 2002, 199 ff.*), na druhé straně do tendence tzv. double lecture, kdy zobrazený motiv plynule přechází do druhého motivu nebo je z různých úhlů různě čitelný (*Megaw – Megaw 2008, 532*). Pregnantně vyjadřují J. V. S. Megaw a R. Megaw (*o. c.*) tuto situaci závěrem, že „ambiguity is a key element in the majority of the La Tène figural art“.

V případě nálezu bronzové destičky z Plešivce je kompozice její výzdoby, založená na výše uvedeném časně laténském principu symetrie převrácením, charakterizována i zmíněnou tendencí plynulého přechodu motivu centrální zvířecí masky s paroží do motivu dvojice čtvernožců. Podobně jako v některých spíše výjimečných případech (*Megaw 1981; Gebhard 1991; Megaw – Megaw 2008, 534*) se zde však naskytá vzácná možnost bližší identifikace alespoň části zobrazených motivů.

Centrálně umístěný motiv zvířecí masky sice díky své stylizaci sám o sobě žádnou jednoznačnou interpretaci nedovoluje, zato spojení zvířecí masky s dlouhými, úzkými a relativně slabě prohnutými a na povrchu kolmo rýžkovanými rohy dovoluje uvažovat o zobrazení atributu kozorožce horského (*Capra ibex*), který vzhledem ke svému usazení v Alpách je zván také kozorožec alpský. Zobrazení jeho atributů v laténském umění můžeme sledovat jak na nálezech z počátku 4. století př. Kr. na zlatých nákrčnicích z Erstfeldu v alpské oblasti (*Wyss 1975, 10 ff.*), tak je známo i z 3. století př. Kr. na kování konvice z Brna-Maloměřic (*Kruta 2007, 57-61, 63*). Již v časně laténském umění je jeho zobrazení dle V. Kruty (*2000, 414*) vázáno na jeden z nejdůležitějších motivů keltského náboženství – strom života, zobrazovaný zejména právě na trojúhelníkových prolamovaných záponách tzv. tessinského typu (*Megaw – Megaw 1990; Megaw 2005; Bondini 2003*), v jejichž výzdobě je motivem esovité lyry rámován centrální motiv zvířecího, lidského či rostlinného charakteru. Přitom jedna ze stylisticky vymezených skupin těchto prolamovaných zápon s výzdobou, vycházející ze severoitalských prototypů, zahrnuje nálezy v oblasti Čech (*Beneš – Sankot 1997; Sankot 1997; Sankot 1999, 71, Abb. 1/5*), které vykazují stylové podobnosti na jedné straně s nálezy z přialpské oblasti Podunají a na druhé straně částečně až s oblastí středního Porýní (*Sankot 2002b, 84*).

Provedení centrální zvířecí masky na destičce z Plešivce vykazuje stylizovaný úces a zašpičatělé uši, tedy prvky známé z etruských importovaných nádob a přebírané do časně laténského umění (*Kruta 1988, 85; Megaw – Megaw – Neugebauer 1989, 506; Megaw – Megaw 2001, 55 ff.*). Nepřekvapuje, že špičatá forma uší a stylizované tlapy se objevují i v provedení spony stupně LT A v hrobu 17/1984 v Ossarn,

Herzogenburg, VB St. Pölten (*Megaw – Megaw – Neugebauer 1989*, 500–506, Abb. 11/1, 13/1) s umístěním dominantního maskovitěho motivu v identické poloze en face nad složenými tlapami.

Rýhovaná výzdoba, řazená do metopovitých vzorů, pokrývá celý povrch symetricky zády k sobě umístěných těl čtyřnohých zvířat, která tvoří podklad centrální masce. Přitom i povrch těla výše zmíněné spony z Ossarn je zdoben rýhováním. Rýhovaná výzdoba, řazená do metopovitých vzorů, je známa na dalších nálezech časně laténského umění ve Švýcarsku na nákrčnicích z Erstfeldu (*Wyss 1975*, 10 ff.) a v Německu (nárámek, nákrčník a spona v Reinheimu, Kr. St. Ingbert a litá zvířecí figurka na zobákovité konvici z Borsch, Kr. Bad Salzungen – *Megaw – Megaw – Neugebauer 1989*, 503). Z Čech je uváděna výzdoba spony z Panenského Týnce (tamtéž), jejíž patka je zdobena motivem beraní hlavy, tedy opět zástupcem podčeledi *Caprinae*.²

J. S. V. a R. Megaw (2008, 534) se u motivů čtyřnohých zvířat přiklání k možnosti považovat je za zobrazení psů, a to i s ohledem na jejich roli jak v denním životě, tak při lovu či v rituálních aktech. Této představě neodporuje předpokládaná významná role ochránců jako „of an apotropaic god or, rather, a local hero“ (*Megaw – Megaw 2010*, 122). Přitom každodenní plynulé prolínání profánní a sakrální sféry může vysvětlovat individuální rysy v lokálním provedení daného motivu, projevující se v zobrazení masek i zvířecích těl, jejich symetrického umístění čelem či zády a v dalších detailech. Nezpochybnitelně významnou roli těchto „ochránců“ pak můžeme sledovat i po závěru časně laténského období, kdy si uchovávají své místo v „heraldické“ výzdobě motivem symetricky umístěných draků na pochvách mečů, nejméně po další dvě století, jak byly analyzovány N. Ginoux (2007).

Analogickou kompozici výzdoby s destičkou z Plešivce má výzdoba atáše rukojeti zobákovité konvice z mohyly 1 ve Weiskirchen, Kr. Merzig-Wadern s centrálně umístěnou stylizovanou maskou, doprovázenou dvojicí antiteticky umístěných čtyřkopytníků, pod kterými se nachází společný prvek s výzdobou bronzové destičky z Plešivce – symetricky umístěné spirálovité motivy s centrální palmetou (*Jacobsthal 1969*, 219, Pl. 245e; *Haffner 1976*, 218, Taf. 13/9d). V nálezovém fondu z Čech jsou tyto spirálovité motivy známy jako samostatné prvky ve výzdobě časně laténského zlatého prstenu z nedaleké „oblasti Hořovic“ (*Kruta 1975*, 20, Pl. V/1a–c) nebo opět přímo umístěné pod beraní hlavou na patce spony z Panenského Týnce (*Filip 1973*, Fig. 1).

Určité formální analogie lze sledovat i v principu propojení centrálního maskovitěho motivu s motivem čtvernožců pomocí úzkého a příčně rýhovaného prvku, který má v mladším úseku stupně LT A období ve výzdobě rukojeti některých bronzových zobákovitých konvic, včetně jejich „keltských“ forem (*Haffner 1976*, Taf. 13/9a, c–d; *Moosleitner 1987*, Fig. 25).

5.3.2. Funkční analýza

Bronzový nýt ukazuje na připevnění na podložce, zřejmě z organického materiálu, jehož charakter nelze blíže ověřit. Spolu s přítomností středového oka se zbytkem vodorovné železné osy je tím vyloučena možná funkce opaskové zápony, jejichž horní část zpravidla končí horizontální bazální lištou a i nověji identifikované spodní trojúhelníkové části (Hochscheid 1 – *Haffner 1992*, 38–40, Abb. 9/4a, Abb. 12–13) jsou napojeny odlišným způsobem. Také trojúhelníková destička, dokonce s analogickou výzdobou dvojicí bájných zvířat, kryjící vinutí maskovitě spony v knížecím pohřbu 1 v mohyle 1 v Glaubergu (*Hermann 2002*, 242, Abb. 243), vykazuje odlišný systém napojení, a to dvěma očky, umístěnými z funkčních důvodů po stranách vinutí. Očko ve středu destičky by znemožňovalo napojení na vinutí spony. Přítomnost středového oka, vybaveného vodorovnou železnou osou, po straně oka aretovanou bronzovým kroužkem, by dovoľovala možné úvahy o funkci závěsku.

5.3.3. Prostorová analýza

Podobně jako u prolamovaných zápon (*Sankot 2002a*, 332) nacházíme i při sledování výzdoby bronzové destičky z Plešivce analogie v oblasti mimo Čechy na jedné straně v Rakousku, na druhé straně v Porýní, kde je hledán i původ pro sponu se zobrazením plasticky provedené beraní hlavy na patce z Panenského Týnce (*Megaw 1970*, 71). V Porýní také nacházíme zcela výjimečné zobrazení kozorožce, a to ve výzdobě zlatého nárámku z bojovnického hrobu s mečem a oštěpy z Rodenbachu, Kr. Kaiserslautern (*Megaw 1970*, 66, Fig. 55). Motiv kozorožců je zde ale proveden v plastické a realistické podobě. Naproti tomu v Čechách, kde „stylizovaná zobrazení lidí a zvířat zůstávají málo běžné“ (*Megaw – Megaw 2008*, 537), se u nálezů z Plešivce jedná o nápodobu vlastně neznámého motivu, jehož provedení v neanatomické podobě se širokým a plochým čumákem může naznačovat jeho praktickou neznalost. Nelze ale zatím

² Autoři děkují za odborné rady Mgr. R. Kyselému.

jednoznačně posoudit, nakolik se jedná o „nezávislou kreativitu“ (o. c., 535), či o snahu napodobit cizí prvek místní dílnou. Poloha Plešivce poblíž trasy komunikace, procházející regionem od jihozápadu (Venclová ed. 2008, 153, obr. 94), výskyt citovaných analogií „v okolí“ (Hořovice, Panenský Týnec) i nové závěry o roli sousední severozápadočeské oblasti v procesu geneze časné laténského umění (Megaw – Megaw 2008) nejsou s takovými možnostmi v rozporu.

6. VYHODNOCENÍ A ZÁVĚR

Vzhledem k jednoznačným analogiím v kompozici, technickém provedení i řadě výzdobných prvků s charakteristickými výrobky časné laténského stylu nepochybujeme o zařazení bronzové destičky z Plešivce do stupně LT A. Artefakt dokládá spolu s bronzovou opaskovitou záponou z mohyly od Želkovic (Kruta 1975, 195–196, Pl. II/2), zlatým prstenem z oblasti Hořovicka (o. c., 122, Pl. V/1a–c) a železnou opaskovou záponou z Otmíčské hory (Stolz – Sankot 2008) významnou úlohu této oblasti v časné laténském období. Nález dále ukazuje na doposud neevidované časné laténské stopy lidské přítomnosti na této dominantě kraje. Dosavadní absence nálezů z tohoto časového úseku při výzkumech a povrchových sběrech spolu s typem objeveného artefaktu ukazuje na mimosídlištní aktivitu, které se zúčastnil nebo zúčastňoval někdo z tehdejších sociálních elit. Vzhledem k indiciím o lokální produkci laténských dílen, obsaženým jak v nálezovém fondu (Kruta 1975, 24, Sankot 2002c), tak v nálezové situaci tehdejších sídlišť s výrobní komponentou (Vojtěchovská 2005; Sankot 2006; Chytráček 2007), bude možno postoupit v posouzení úrovně participace české oblasti na vzniku a vývoji laténské civilizace.

Z ostatních železných artefaktů se zastavme u skupiny zbraní. Podle menších rozměrů přiřazujeme tři železné hroty spíše k oštěpům sloužícím k vrhu než ke kopím sloužícím jako bodná zbraň. Železné hroty oštěpů spolu s hrotem šípu velice pravděpodobně dokládají hojně lovecké aktivity v tomto prostoru od mladších epoch pravěku až po vrcholný středověk.

LITERATURA

- Beneš, A. – Sankot, P. 1997: Die durchbrochenen Gürtelhaken der Stufe LT A aus Westböhmen – Újezd nad Mží, Bezirk Pilsen-Nord und Kyšice, Bezirk Tachov, Archeologické rozhledy 49, 614–24.
- Beranová, M. 1980: Zemědělství starých Slovanů. Praha.
- Bondini, A. 2003: I ganci di cintura traforati del Veneto: proposta di lettura iconografica. In: D. Vitali (ed.), L'immagine tra mondo celtico e mondo etrusco-italico. Aspetti della cultura figurativa nell'antichità. Bologna, 85–112.
- Budinský, P. 1971: Výzkum v severozápadnej časti hostomickej tehelni, Archeologické rozhledy 23, 27–57.
- Čtverák, V. – Lutovský, M. – Slabina, M. – Smejtek, L. 2003: Encyklopedie hradišť v Čechách. Praha.
- Droberjar, E. 2002: Encyklopedie římské a germánské archeologie v Čechách a na Moravě. Praha.
- Filip, J. 1973: Le problème de la double origine des Celtes en Europe centrale, Etudes celtiques 13/2, 583–594.
- Frey, O.-H. 2002: Frühe keltische Kunst – Dämonen und Götter. In: H. Baitinger – B. Pinsker (Hrsg.), Das Rätsel der Kelten. Stuttgart, 186–205.
- Gebhard, R. 1991: Bildtraditionen keltischer Tierfiguren. In: Spurensuche. Festschrift H.-J. Kellner zum 70. Geburtstag. Kallmünz/Opf., 83–104.
- Ginoux, N. 2007: Le thème symbolique de „la paire de dragons“ sur les fourreaux celtiques (IVe–IIe siècles avant J.-C.). Etude iconographique et typologie. BAR 1702. Oxford.
- Haffner, A. 1976: Die westliche Hunsrück-Eifel-Kultur. Berlin.
- Haffner, A. 1992: Die frühlatènezeitlichen Fürstengräber von Hochscheid im Hunsrück, Trierer Zeitschrift 55, 25–103.
- Hermann, F. R. 2002: Die Glauberg-Funde. Fürstengrab 1 aus Grabhügel 1. In: H. Baitinger, – B. Pinsker (Hrsg.), Das Rätsel der Kelten. Stuttgart, 242–254.
- Chytráček, M. 2007: Časné laténské sídliště v Chržíně (okr. Kladno) s napodobeninou červenofigurové keramiky a s doklady kovolitectví a zpracování jantaru, Archeologické rozhledy 59, 461–517.
- Jacobi, G. 1974: Werkzeug und Gerät aus dem Oppidum von Manching. Wiesbaden.
- Jacobsthal, P. 1969: Early Celtic art. Oxford.

- Jelínek, B. 1896: Plešivec und seine nächste Umgebung in der Vorgeschichte, Mitteilungen der Anthropologischen Gesellschaft in Wien 26, 195–236.
- Jensen, I. 1986: Der Schlossberg bei Neuenbürg. Eine Siedlung der Frühlatènezeit im Nordschwarzwald. Stuttgart.
- Korený, R. 2000: Rejkovice a Jinče, okr. Příbram. Nové nálezy štěpané industrie z katastrů obcí, Podbrdsko 7, 226–228.
- Korený, R. 2002: Plešivec u Rejkovic – nové výšinné sídliště z doby stěhování národů?, Archeologie ve středních Čechách 6, 423–424.
- Korený, R. – Marešová, D. 2003: Abriss zur urgeschichtlichen und frühmittelalterlichen Besiedlung des Burgwalls Plešivec, Kr. Příbram, Archäologische Arbeitsgemeinschaft Ostbayern/West- und Südböhmen, 12. Treffen Cheb 2002. Rahden/Westf., 249–252.
- Kruta, V. 1975: L'art celtique en Bohême. Les parures métalliques du Ve au IIe siècle avant notre ère. Paris.
- Kruta, V. 1986: Le corail, le vin et l'arbre de vie : observations sur l'art et la religion des Celtes du Ve au Ier siècle avant J.-C., Etudes celtiques 23, 7–32.
- Kruta, V. 1988: L'art celtique laténien du Ve siècle avant J. C.: le signe et l'image. In: Les princes celtes et la Méditerranée. Paris, 81–92.
- Kruta, V. 2000: Les Celtes. Histoire et dictionnaire: Des origines à la romanisation et au christianisme. Paris.
- Kruta, V. 2007: La cruche celte de Brno. Dijon.
- Křivánek, R. – Kuna, M. – Korený, R. 2006: Hradiště Plešivec – preventivní detektorový průzkum a dokumentace stavu lokality, Archeologické rozhledy 58, 329–343.
- Kytlicová, O. 2007: Jungbronzezeitliche Hortfunde in Böhmen. Prähistorische Bronzefunde 22-12. Stuttgart.
- Lutovský, M. 2005: Raně středověké nálezy ze sbírky F. C. Friedricha. In: M. Metlička (ed.), Archeologie doby hradištní v Čechách. Plzeň, 126–133.
- Maličský, J. 1950: Předslovanská hradiště v jižních a západních Čechách, Památky archeologické 43 (1947–1948), 21–42.
- Megaw, J. V. S. 1970: Art of the European Iron Age. A study of the elusive image. Bath.
- Megaw, J. V. S. 1981: Une „volière“ celtique. In: S. Deyts (ed.), Etudes offertes à J.-J. Hatt. Revue Archéologique de l'Est et du Centre-Est 32, 137–143.
- Megaw, J. V. S. 2005: Notes on two belt-plates of early La Tène type from northern Poland, Pomorania Antiqua 20, 257–76.
- Megaw, J. V. S. – Megaw, M. R. 1990: „Semper aliquid novum...“ Celtic dragon-pairs re-reviewed, Acta archaeologica Academiae Scientiarum Hungaricae 42, 55–72.
- Megaw, R. – Megaw, V. 2001: Celtic Art. From its beginning to the Book of Kells. London.
- Megaw, J. V. S. – Megaw, M. R. 2008: The antler implement from Soběsuky, feature no. 3472/91. An essay on early La Tène figural art in Bohemia, Archeologické rozhledy 60, 529–546.
- Megaw, J. V. S. – Megaw, M. R. 2010: A world turned upside down. The bronze plaque from Stupava, okr. Malacky. In: S. Berecki (ed.), Iron Age communities in the Carpathian Basin. Targu Mures, 115–26.
- Megaw, J. V. S. – Megaw, M. R. – Neugebauer, J. W. 1989: Zeugnisse frühlatènezeitlichen Kunsthandwerks aus dem Raum Herzogenburg, Niederösterreich, Germania 67, 477–517.
- Moosleitner, F. 1987: Arte protoceltica a Salisburgo. Salzburg.
- Motyková, K. 1992: Nové poznatky o opevnění hradiště Plešivec, Sborník Západočeského muzea v Plzni, Historie 8, 74–82.
- Píč, J. L. 1909: Starožitnosti země české. Díl III. Čechy za doby knížecí. Svazek 1. Část archeologická. Praha.
- Příhoda, R. 1932: Zur Typologie und Chronologie mittelalterlicher Pfeilspitzen und Urnbruchstolzeneisen, Sudeta 8, 43–67.
- Ruttikay, A. 1976: Waffen und Reiterausrüstung des 9. bis zur ersten Hälfte des 14. Jahrhunderts in der Slowakei II, Slovenská archeológia 24, 245–395.
- Rybová, A. – Motyková, K. 1983: Der Eisendepotfund der Latènezeit von Kolín, Památky archeologické 74, 96–174.
- Sankot, P. 1997: La sépulture de Hosty, Bohême méridionale. Nouvelles considérations, Etudes celtiques 23, 37–57.
- Sankot, P. 1999: Eine neue Konservierungsmethode und ihre Problematik bei der Anwendung an Fundmaterial aus den Gräberfeldern des Typs Hořejany (Ha D/LT A), Archäologische Arbeitsgemeinschaft Ostbayern/West- und Südböhmen. 8. Treffen in Běšiny bei Klatovy 1998. Rahden/Westf., 68–83.
- Sankot, P. 2002a: Zur Problematik des Kunsthandwerkes und der Werkstattbeziehungen in Böhmen während der Früh- bis Mittelatènezeit, In: „Dürrnberg und Manching“ – Wirtschaftsarchäologie im ostkeltischen Raum. Akten des internationalen Kolloquiums in Hallein/Bad Dürrnberg 1998. Bonn, 331–48.
- Sankot, P. 2002b: Eisenzeitliches Kunsthandwerk als Spiegel von Fernkontakten. In: Lang, A. – Salač, V. (eds.), Fernkontakte in der Eisenzeit. Konferenz-Konferenz Liblice 2000. Praha, 83–101.
- Sankot, P. 2002c: Zu den Ergebnissen der neuen Konservierung des Phalerenensembles aus Nevězice, Sborník Západočeského muzea v Plzni 16, 152–163.

- Sankot, P. 2006: Fund eines metallenen Zirkels im Kontext der Stufe LT A in Tuchoměřice, Bezirk Prag-West, Pravek NŘ 16, 253–277.
- Sankot, P. – Vojtěchovská, I. 2001: Un dépôt des objets en métal et en os du début de La Tène trouvé à Libčice-Chýnov, district de Prague-ouest, Society and Settlement in Iron Age Europe – L'Habitat et l'Occupation du Sol en Europe, Actes du XVIII Colloque de l'AFEAF de Winchester 1994. Sheffield, 312–321.
- Smejtek, L. 2005: Hradiště a archeologické nálezy. In: Cílek, V. a kol., Střední Brdy. Praha, 179–200.
- Stolz, D. – Korený, R. – Šrein, V. – Šreinová, B. 2009: Broušená industrie z Plešivce, Archeologie ve středních Čechách 13, 557–563.
- Stolz, D. – Sankot, P. 2008: Der Fund eines Gürtelhakens der Stufe LT A in der Vorburg des Burgwalls Otmíčská hora. In: E. Černá – J. Kuljavceva Hlavová (eds.), Archeologické výzkumy v severozápadních Čechách v letech 2003–2007. Sborník k životnímu jubileu Zdeňka Smrže. Most, 181–189.
- Venclová, N. (ed.) 2008: Archeologie pravěkých Čech 6. Doba halštatská. Praha.
- Vojtěchovská, I. 2005: Keltská kovolitecká a kovotepecká dílna ve Statenicích, okr. Praha-západ, Archeologie ve středních Čechách 9, 299–306.
- Wyss, R. 1975: Der Schatzfund von Erstfeld. Frühkeltischer Goldschmuck aus den Zentralalpen. Zürich.

DER NEUE FUNDKOMPLEX AUS DEM BURGWALL PLEŠIVEC BEI REJKOVICE, BEZ. PŘÍBRAM

Der durch Amateursammlungen auf der Fläche des Burgwalls Plešivec neu gewonnene Fundkomplex umfasst vorwiegend Eisenfunde. Die Lanzenspitzen aus Eisen miteinander mit der Pfeilspitze belegen höchstwahrscheinlich eine reiche Jägeraktivität in diesem Raum im Zeitabschnitt von jüngeren Epochen der Urgeschichte bis zum Hochmittelalter. Die Pflugschar aus Eisen konnte in die Frühlatènezeit datiert werden.

Die eindeutige Datierung in diesen Zeitabschnitt, der bisher nicht vollkommen im Fall von diesem Fundort registriert wurde, bietet ein Plättchen aus Bronze an. Es wurde aus einem Klumpen von korrosiven Produkten ausgeschält. Die Verzierung mit Tiermotiven bildet eine zentrale Tiermaske mit Atributen vom Steinbock (En Face), die durch ein Paar von voneinander abgekehrten vierbeinigen Tieren umrahmt ist. Die Tiere sind vom Profil auf dem symmetrischen Prinzip einer Umkipfung und eines kontinuierlichen Überganges von den gezeigten Motiven abgebildet. Das Dekor zeugt miteinander mit der technischen Ausführung, die sich den ähnlichen durchbrochenen Gürtelschnallen des sog. Tessin-Typs nähert, von eindeutigen Analogien im Repertoire des frühlatènezeitlichen Kunsthandwerks in der einheimischen Umwelt sowie in den Regionen mit der frühlatènezeitlichen Kultur südlich und westlich von dem böhmischen Raum. Neben den ersten Belegen der bisher fehlenden Aktivitäten in der Frühlatènezeit auf dem Fundort stellt diese in Böhmen völlig außergewöhnliche Verzierung eines Bronzeplättchens (noch mit dem Äuglein zum Aufhängen) eine Quelle für neue Fragen von dem Charakter der Teilnahme des böhmischen Gebietes an der Entstehung und der Entwicklung der ältesten Phase von der latènezeitlichen Zivilisation dar.

Abb. 1. Der Burgwall Plešivec. Der Ausschnitt aus der Karte mit der breiteren Umgebung

Abb. 2. Der Burgwall Plešivec. Der Plan des Burgwalls mit der bezeichneten ungefähren Lage von Funden und Artefakten

Abb. 3. Der Burgwall Plešivec. 1 – Pflugschar; 2 – Tülle; 3, 5 und 6 – Lanzenspitzen; 4 und 7 – Pfeilspitzen; 8 – Häkchen

Abb. 4. Der Burgwall Plešivec. Das Plättchen aus Bronze: 1 – Vorderseite; 2 – Seitenprofil, 3 – Hinterseite, 4 – die Doppelvergrößerung bildet die Plastizität der Oberfläche mit der Schattierung ab.

Fototaf. 11. Der Burgwall Plešivec. Das Plättchen aus Bronze: 1 – Gesamtgestalt, 2 und 3 – Details des Mittelteiles

DANIEL STOLZ

ÚSTAV ARCHEOLOGICKÉ PAMÁTKOVÉ PÉČE STŘEDNÍCH ČECH, NAD OLŠINAMI 3/448, 100 00 PRAHA 10

PAVEL SANKOT

NÁRODNÍ MUZEUM, VÁCLAVSKÉ NÁMĚSTÍ 68, 115 79 PRAHA 1